

Καλώς ήρθατε στην Ολοκλήρωση Lebesgue
χωρίς μέτρο

<http://eclass.uoa.gr/courses/MATH121/>

21 Ιανουαρίου 2010

Το ζεύγος $(C_{oo}(\mathbb{R}), \int)$

Ο γραμμικός χώρος:

$$C_{oo}(\mathbb{R}) \equiv \{f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C} : \text{συνεχής με συμπαγή φορέα}\}$$

Δηλαδή κάθε $f \in C_{oo}(\mathbb{R})$ φέρεται σε ένα συμπαγές διάστημα $[a(f), b(f)]$ με την έννοια ότι $t \notin [a(f), b(f)] \Rightarrow f(t) = 0$.

Αν $f \in C_{oo}(\mathbb{R})$ ορίζεται το ολοκλήρωμα Riemann

$$\int f \equiv \int_{a(f)}^{b(f)} f(t) dt.$$

Η απεικόνιση $\int : C_{oo}(\mathbb{R}) \rightarrow \mathbb{C} : f \rightarrow \int f$

είναι γραμμική και θετική, δηλ. αν $f(\mathbb{R}) \subseteq \mathbb{R}_+$ τότε $\int f \in \mathbb{R}_+$.

Στόχος: Να την επεκτείνουμε σε ευρύτερη κλάση συναρτήσεων με μια διαδικασία πλήρωσης.

Πρόταση

Για κάθε $f \in C_{oo}(\mathbb{R})$,

$$\int |f| = \inf \left\{ \sum_{n=1}^{\infty} \int h_n : h_n \in C_{oo}(\mathbb{R}), h_n \geq 0, \sum_n h_n \geq |f| \right\}.$$

Η απόδειξη στηρίζεται σε ένα επιχείρημα συμπάγειας μέσω του Λήμματος

Λήμμα

Έστω $f_n, f \in C_{oo}(\mathbb{R})$ με $f, f_n \geq 0$ και $f_n \leq f_{n+1}$. Υποθέτουμε ότι για κάθε $t \in \mathbb{R}$ έχουμε $f(t) \leq \lim_n f_n(t)$ (μπορεί να είναι $+\infty$). Τότε

(i) Για κάθε $\varepsilon > 0$ υπάρχει $n \in \mathbb{N}$ με $\sup\{f(t) - f_n(t) : t \in \mathbb{R}\} < \varepsilon$ και

(ii) $\sup_n \int f_n \geq \int f$.

Ορισμός

Έστω $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ τυχαία συνάρτηση. Ορίζουμε

$$\|f\|_1 \equiv \inf \left\{ \sum_{n=1}^{\infty} \int h_n : h_n \in C_{oo}(\mathbb{R}), h_n \geq 0, \sum_n h_n \geq |f| \right\} \in [0, +\infty]$$

Παρατήρησε ότι δεχόμαστε άπειρα αθροίσματα.

Δείξουμε ότι αν $f \in C_{oo}(\mathbb{R})$ τότε $\|f\|_1 = \int |f|$.

Παρατηρήσεις

- (α) Μπορεί μια $f \neq 0$ να έχει $\|f\|_1 = 0$. Π.χ. η $\chi_{\{0\}}$ ή η $\chi_{\mathbb{Q}}$.
- (β) Μπορεί μια f να έχει $\|f\|_1 = +\infty$. Π.χ. $f(t) = t$ (στο \mathbb{R}).
- (γ) $\|f\|_1 = \|\bar{f}\|_1 = \| |f| \|_1$.

Πρόταση

Για κάθε $f, g : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ και $\lambda \in \mathbb{C}$,

- (i) $\|\lambda f\|_1 = |\lambda| \|f\|_1$ (σύμβαση: $0 \cdot (+\infty) = 0$)
- (ii) $\|f + g\|_1 \leq \|f\|_1 + \|g\|_1$

Πρόταση

Αν για κάθε $t \in \mathbb{R}$, $|f(t)| \leq \sum_{n=1}^{\infty} |f_n(t)|$, τότε $\|f\|_1 \leq \sum_{n=1}^{\infty} \|f_n\|_1$.

Πόρισμα

Αν $|f| \leq |g|$ τότε $\|f\|_1 \leq \|g\|_1$.

Ο χώρος $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$

Ορισμός

Μία $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ ανήκει στον $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ αν υπάρχει ακολουθία (f_n) με $f_n \in C_{oo}(\mathbb{R})$ ώστε $\|f - f_n\|_1 \rightarrow 0$.

Παρατηρήσεις

(α) $C_{oo}(\mathbb{R}) \subseteq \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$.

(β) Ο $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ είναι γραμμικός χώρος και η $f \rightarrow \|f\|_1$ είναι ημινόρμα στον $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$, δηλαδή

$$(i) \|\lambda f\|_1 = |\lambda| \|f\|_1$$

$$(ii) \|f + g\|_1 \leq \|f\|_1 + \|g\|_1$$

(γ) Αν $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ τότε $\bar{f}, |f| \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ και $\|f\|_1 = \|\bar{f}\|_1 = \||f|\|_1$.

(δ) Αν $f_1, \dots, f_n \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ τότε $\max\{f_1, \dots, f_n\} \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$.

(ε) Αν $\|f\|_1 = 0$, τότε $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ (πάρτε $f_n = 0$ για κάθε n).

¹η συνάρτηση $g = \max\{f_1, \dots, f_n\}$ ορίζεται βεβαίως κατά σημείο:
 $g(t) = \max\{f_1(t), \dots, f_n(t)\}$

Το ολοκλήρωμα στον $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$

Έστω $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ και $f_n \in C_{oo}(\mathbb{R})$ με $\|f - f_n\|_1 \rightarrow 0$.

- Η $(\int f_n)_n$ είναι βασική στο \mathbb{C} , άρα συγκλίνει.
- Αν $g_n \in C_{oo}(\mathbb{R})$ με $\|f - g_n\|_1 \rightarrow 0$ τότε $\lim_n \int f_n = \lim \int g_n$.

Ορισμός (Το ολοκλήρωμα Lebesgue)

Για κάθε $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ ορίζουμε $I(f) \in \mathbb{C}$ ως εξής:
επιλέγουμε $f_n \in C_{oo}(\mathbb{R})$ με $\|f - f_n\|_1 \rightarrow 0$ και θέτουμε

$$I(f) = \lim_n \int f_n.$$

Είναι καλά ορισμένο.

Άλλος συμβολισμός: $I(f) = \int f dm = \int f(t) dm(t).$

Το ολοκλήρωμα στον $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$

Πρόταση

- (α) Η απεικόνιση $I : \mathcal{L}^1(\mathbb{R}) \rightarrow \mathbb{C}$ είναι γραμμική και θετική.
(άρα, αν $f, g : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ στον \mathcal{L}^1 με $f \leq g$, τότε $I(f), I(g) \in \mathbb{R}$ και $I(f) \leq I(g)$).
- (β) Αν $f \in C_{oo}(\mathbb{R})$ τότε $I(f) = \int f$.
- (γ) Αν $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ τότε $\|f\|_1 = I(|f|)$.

Λήμμα

Αν $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ τότε $|f| \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ και

$$|I(f)| \leq I(|f|) = \|f\|_1.$$

Ορισμός

Έστω $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ τυχαία συνάρτηση. Ορίζουμε

$$\|f\|_1 \equiv \inf \left\{ \sum_{n=1}^{\infty} \int h_n : h_n \in C_{oo}(\mathbb{R}), h_n \geq 0, \sum_n h_n \geq |f| \right\} \in [0, +\infty]$$

Ορισμός

Μία $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ ανήκει στον $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ αν υπάρχει ακολουθία (f_n) με $f_n \in C_{oo}(\mathbb{R})$ ώστε $\|f - f_n\|_1 \rightarrow 0$.

Ορισμός

Για κάθε $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ ορίζουμε $I(f) \in \mathbb{C}$ ως εξής:
επιλέγουμε $f_n \in C_{oo}(\mathbb{R})$ με $\|f - f_n\|_1 \rightarrow 0$ και θέτουμε

$$I(f) = \lim_n \int f_n.$$

Τα βασικά Θεωρήματα

Θεώρημα (Πληρότητα)

Αν $f_n \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ και για κάθε $\varepsilon > 0$ υπάρχει $n_0 \in \mathbb{N}$ ώστε $\|f_n - f_m\|_1 < \varepsilon$ όταν $n, m \geq n_0$, τότε υπάρχει $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ (μάάλιστα υπάρχουν πολλές) ώστε $\|f_n - f\|_1 \rightarrow 0$.

Θεώρημα (Μονότονη σύγκλιση)

Έστω $f_n \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ με $0 \leq f_1 \leq f_2 \leq \dots$. Υποθέτουμε ότι για κάθε $t \in \mathbb{R}$ το όριο $f(t) = \lim_n f_n(t)$ υπάρχει. Αν $\sup_n I(f_n) < \infty$ τότε $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ και

$$I(\lim_n f_n) = \lim_n I(f_n).$$

Παράδειγμα

Αν $f = \chi_{\mathbb{Q}}$ τότε $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ και $I(f) = 0$.

Τα βασικά Θεωρήματα

Θεώρημα (Beppo Levi)

Έστω $g_n \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ με $g_n \geq 0$. Υποθέτουμε ότι για κάθε $t \in \mathbb{R}$, $\sum_n g_n(t) < \infty$. Αν $\sum_n I(g_n) < \infty$ τότε $\sum_n g_n \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ και

$$I\left(\sum_n g_n\right) = \sum_n I(g_n).$$

Η εναλλαγή ορίου και ολοκλήρωσης δεν ισχύει γενικά:

Παράδειγμα (το «καπέλο της μάγισσας»)

$$f_n(x) = \begin{cases} 0, & x = 0 \\ n^2\left(\frac{1}{n} - |x|\right), & 0 < |x| \leq \frac{1}{n} \\ 0, & |x| > \frac{1}{n} \end{cases}$$

Εδώ κάθε f_n είναι Riemann-ολοκληρώσιμη και $\lim_n f_n(x) = 0$ για κάθε x . Όμως $\int f_n = 1$ για κάθε n άρα $\lim_n \int f_n \neq 0$.

Θεώρημα (Κυριαρχημένη σύγκλιση)

Έστω $f_n: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$, $f_n \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$. Υποθέτουμε ότι υπάρχει $g \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ ώστε $|f_n| \leq g$ για κάθε n . Αν για κάθε $t \in \mathbb{R}$ το όριο $f(t) = \lim_n f_n(t)$ υπάρχει τότε $f \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$,

$$I(\lim_n f_n) = \lim_n I(f_n) \text{ και } \lim_n \|f_n - f\|_1 = 0.$$

Σύνολα μέτρου μηδέν

Ορισμός

Ένα $A \subseteq \mathbb{R}$ έχει μέτρο μηδέν αν για κάθε $\varepsilon > 0$ υπάρχουν διαστήματα $J_n \subseteq \mathbb{R}$ με $\sum_n m(J_n) < \varepsilon$ ώστε $A \subseteq \bigcup_n J_n$.

Μια ιδιότητα ισχύει σχεδόν παντού αν το σύνολο των σημείων που δεν ισχύει έχει μέτρο μηδέν.

Πρόταση

Αν $h: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$, τότε: $\|h\|_1 = 0 \iff h = 0$ σχεδόν παντού.
Στην περίπτωση αυτή $h \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$.

Πόρισμα

Έστω $f, g: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$. Τότε

$$\|f - g\|_1 = 0 \iff f = g \text{ σχεδόν παντού.}$$

Στην περίπτωση αυτή η f ανήκει στον $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ αν και μόνον αν η g ανήκει στον $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$.

Θεώρημα

Μια φραγμένη συνάρτηση $f : [a, b] \rightarrow \mathbb{R}$ είναι Riemann ολοκληρώσιμη αν και μόνον αν είναι σχεδόν παντού συνεχής, αν δηλαδή το σύνολο των ασυνεχειών της έχει μέτρο μηδέν.

Τότε η f είναι Lebesgue ολοκληρώσιμη και τα δύο ολοκληρώματα συμπίπτουν, δηλαδή
$$\int f(t) dm(t) = \int_a^b f(t) dt.$$

Η απεικόνιση $f \rightarrow \|f\|_2$

Ορισμός

Αν $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ θέτουμε

$$\|f\|_2 = \|f^2\|_1^{1/2}$$

Πρόταση

Αν $f, f_n : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ και $\lambda \in \mathbb{C}$ έχουμε

- 1 αν $\|f_1\|_2 < \infty$ και $\|f_2\|_2 < \infty$ τότε $\|f_1 f_2\|_1 \leq \|f_1\|_2 \|f_2\|_2 < \infty$
- 2 $\|\lambda f\|_2 = |\lambda| \|f\|_2$
- 3 αν $|f| \leq \sum_n |f_n|$ τότε $\|f\|_2 \leq \sum_n \|f_n\|_2$.

Πόρισμα

- (α) $\|f_1 + f_2\|_2 \leq \|f_1\|_2 + \|f_2\|_2$.
- (β) Αν $|f| \leq |g|$, τότε $\|f\|_2 \leq \|g\|_2$.

Ο χώρος $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$

Ορισμός

Μία $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$ ανήκει στον $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ αν υπάρχει ακολουθία (f_n) με $f_n \in C_{oo}(\mathbb{R})$ ώστε $\|f - f_n\|_2 \rightarrow 0$.

Πρόταση

(α) Ο $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ είναι γραμμικός χώρος και η $\|\cdot\|_2$ είναι ημινόρμα στον $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$.

(β) Αν $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{C}$, τότε $\|f\|_2 = 0$ αν και μόνον αν $f(x) = 0$ σχεδόν για κάθε x . Σ' αυτήν την περίπτωση, η f ανήκει στον $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$.

Πρόταση

Αν $f \in C_{oo}(\mathbb{R})$ και $g \in \mathcal{L}^2(\mathbb{R})$, τότε $f \in \mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ και $fg \in \mathcal{L}^2(\mathbb{R})$, μάλιστα $\|fg\|_2 \leq \|f\|_\infty \|g\|_2$.

Δηλαδή $C_{oo}(\mathbb{R}) \subseteq \mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ και $C_{oo}(\mathbb{R})\mathcal{L}^2(\mathbb{R}) \subseteq \mathcal{L}^2(\mathbb{R})$.

Ο χώρος $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$

Παρατήρηση

(**α**) Αν $K \subseteq \mathbb{R}$ είναι φραγμένο διάστημα² τότε $\mathcal{L}^2(K) \subsetneq \mathcal{L}^1(K)$ (όπου $\mathcal{L}^p(K)$ ($p=1,2$) είναι ο χώρος των συναρτήσεων του $\mathcal{L}^p(\mathbb{R})$ που μηδενίζονται έξω από το K).

(**β**) Γενικά ούτε ο $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$ περιέχεται στον $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ ούτε ο $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ στον $\mathcal{L}^1(\mathbb{R})$.

Πρόταση

Αν $f, g \in \mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ τότε $fg \in \mathcal{L}^1(\mathbb{R})$.

Ορισμός

Αν $f, g \in \mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ ορίζουμε $\langle f, g \rangle = \int f \bar{g} dm$.

²το συμπέρασμα ισχύει γενικότερα όταν το K είναι συμπαγές υποσύνολο

Ο χώρος $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$

Θεώρημα (πληρότητα)

Αν μια ακολουθία (f_n) στοιχείων του $\mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ είναι «βασική ως προς την $\|\cdot\|_2$ », αν δηλαδή για κάθε $\varepsilon > 0$ υπάρχει $n_0 \in \mathbb{N}$ ώστε $\|f_n - f_m\|_2 < \varepsilon$ για κάθε $n, m \geq n_0$, τότε υπάρχει (όχι μοναδική) $f \in \mathcal{L}^2(\mathbb{R})$ ώστε $\|f - f_n\|_2 \rightarrow 0$.

Λήμμα

Ο χώρος των τριγωνομετρικών πολυωνύμων (άρα και ο χώρος των 2π -περιοδικών συνεχών συναρτήσεων) είναι πυκνός υπόχωρος του $\mathcal{L}^2([-\pi, \pi])$ ως προς την $\|\cdot\|_2$.
Το ίδιο ισχύει για τον $(\mathcal{L}^1([-\pi, \pi]), \|\cdot\|_1)$.

Συμβολισμοί

$$\|f\|_1 = \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} |f(t)| dm(t), \quad \|g\|_2^2 = \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} |g(t)|^2 dm(t)$$

$$\langle g, h \rangle = \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} g \bar{h} dm, \quad f \in \mathcal{L}^1([-\pi, \pi]), \quad g, h \in \mathcal{L}^2([-\pi, \pi]).$$

Ορισμός (Συντελεστές Fourier)

Έστω $f \in \mathcal{L}^1([-\pi, \pi])$. Ορίζουμε

$$\hat{f}(k) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f e_{-k} dm = \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f(t) e^{-ikt} dm(t) \quad (k \in \mathbb{Z})$$

$$a_n(f) = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f(t) \cos(nt) dm(t), \quad b_n(f) = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f(t) \sin(nt) dm(t) \\ (n \in \mathbb{N})$$

$$S_n(f, t) = \sum_{k=-n}^{k=n} \hat{f}(k) e^{ikt} \quad (n \in \mathbb{N}, t \in [-\pi, \pi]).$$

Λήμμα (Βέλτιστης μέσης τετραγωνικής προσέγγισης)

Έστω $f \in \mathcal{L}^2([-\pi, \pi])$ και $n \in \mathbb{N}$. Τότε για κάθε τριγωνομετρικό πολυώνυμο p βαθμού το πολύ n ισχύει

$$\frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} |f - p|^2 dm \geq \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} |f - S_n(f)|^2 dm$$

δηλαδή $\|f - p\|_2 \geq \|f - S_n(f)\|_2$.

Ισότητα ισχύει αν και μόνον αν $p = S_n$.

Ειδικότερα αν $m \leq n$ τότε $\|f - S_m(f)\|_2 \geq \|f - S_n(f)\|_2$.

Πρόταση

Αν $f \in \mathcal{L}^2([-\pi, \pi])$, τότε $S_n(f) \xrightarrow{\|\cdot\|_2} f$ δηλαδή

$$\lim_n \frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} |S_n(f) - f|^2 dm = 0.$$

Θεώρημα (Μοναδικότητα)

Αν $f, g \in \mathcal{L}^2([-\pi, \pi])$ και $\hat{g}(k) = \hat{f}(k)$ για κάθε $k \in \mathbb{Z}$
(ισοδύναμα $a_n(f) = a_n(g)$ και $b_n(f) = b_n(g)$ για κάθε $n \in \mathbb{N}$),
τότε $f(t) = g(t)$ σχεδόν για κάθε $t \in [-\pi, \pi]$.³

Πρόταση

Αν $f, g \in \mathcal{L}^2([-\pi, \pi])$, τότε

$$\frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} f \bar{g} = \sum_{k=-\infty}^{\infty} \hat{f}(k) \overline{\hat{g}(k)}$$

και

$$\frac{1}{2\pi} \int_{-\pi}^{\pi} |f|^2 = \sum_{k=-\infty}^{\infty} |\hat{f}(k)|^2$$

(Ισότητα Parseval)

³ισοδύναμα, $[f] \equiv [g]$ στον $L^2([-\pi, \pi])$

Θεώρημα (Riemann - Lebesgue)

Αν $f \in \mathcal{L}^1([-\pi, \pi])$, τότε

$$\lim_{k \rightarrow +\infty} \hat{f}(k) = \lim_{k \rightarrow -\infty} \hat{f}(k) = 0.$$

Πρόταση

Αν $\sum_{n \in \mathbb{Z}} |c_n|^2 < +\infty$ τότε υπάρχει $f \in \mathcal{L}^2([-\pi, \pi])$ ώστε $\hat{f}(k) = c_k$ για κάθε $k \in \mathbb{Z}$. Μάλιστα αν $s_n(t) = \sum_{k=-n}^n c_k e^{ikt}$ ισχύει ότι $\|f - s_n\|_2 \rightarrow 0$.

Πρόταση

Αν $f \in \mathcal{L}^1$ και για κάθε $n \in \mathbb{N}$ έχουμε $-\hat{f}(-n) = \hat{f}(n) \geq 0$ τότε

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n} \hat{f}(n) < \infty.$$

Κατά συνέπεια η $\sum_{k=2}^{\infty} \frac{\sin kt}{\log k}$ δεν είναι σειρά Fourier.

Πρόταση

Έστω $a_n \geq 0$, $a_n \rightarrow 0$ και $a_n \leq \frac{1}{2}(a_{n-1} + a_{n+1})$ για κάθε $n \in \mathbb{N}$.

Τότε υπάρχει $f \in \mathcal{L}^1([-\pi, \pi])$ με $\hat{f}(k) = a_{|k|}$ για κάθε $k \in \mathbb{Z}$.

Επομένως, η $\sum_{k=2}^{\infty} \frac{\cos kt}{\log k}$ είναι σειρά Fourier κάποιας συνάρτησης που ανήκει στον $\mathcal{L}^1([-\pi, \pi])$ (αλλά όχι στον $\mathcal{L}^2([-\pi, \pi])$).